

پوهنتون سلام

پوهنځی شریعات و قانون

پروگرام ماستری فقه و قانون

دولت جمهوری اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

معینیت امور علمی

هبه از دیدگاه فقه اسلامی و قانون افغانستان

رساله ماستری

محصل : حمید الله " حماس "

استاد رهنما : دکتور رفیع الله " عطا "

سال : ۱۳۹۸ هـ ش . ۱۴۴۱ هـ ق

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

دولت جمهوری اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

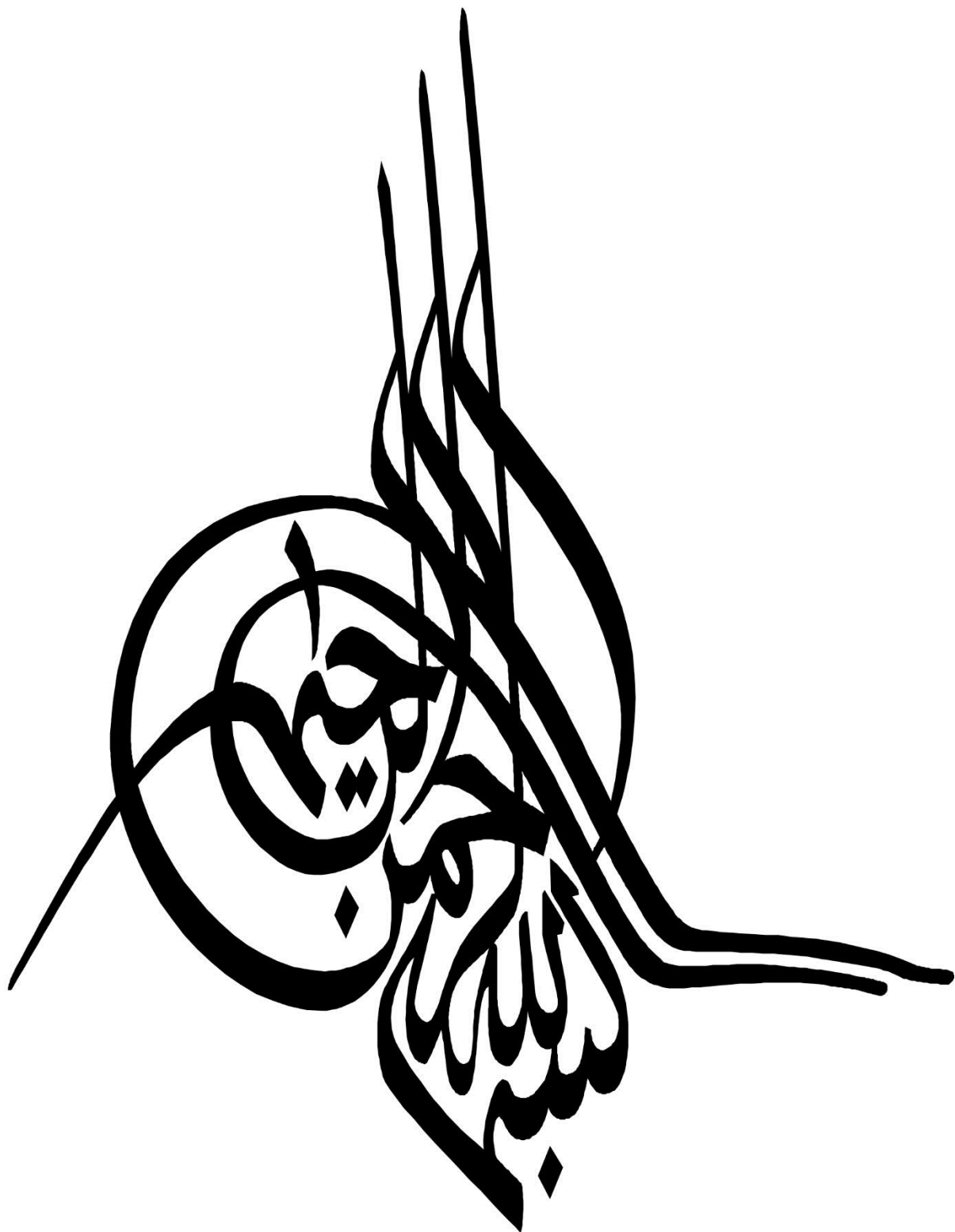
هبه از دیدگاه فقه اسلامی و قانون افغانستان

رساله ماستری

محصل : حمید الله " حماس "

استاد رهنما : دکتور رفیع الله " عطا "

سال : ۱۳۹۸ ه. ش. ۱۴۴۱ ه. ق.

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپارتمنت فقه و قانون

بورد ماستری

تصدیق نامه

محترم حمید الله ولد حضرت قل: ID نمبر SH-MSF-95-127 محصل دور چهارم فقه و قانون که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: هبة از دیدگاه فقه اسلامی و قانون افغانستان به روز شنبه تاریخ ۶/۳۳/۱۳۹۸ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۸۰ (نمره به عدد) هشتاد جوینده (نمره به حروف) گردید، موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور عبدالباقي امين	عضو هیات	
۲	دکتور نجيب الله صالح	عضو هیات	
۳	دکتور رفيع الله عطاء	استاد رهنا و رئیس جلسه	

معاون علمی

امر بورد ماستری

خلاصه تحقیق :

از آن جایکه واضح است این رساله یک رساله علمی و تحقیقی بوده ، لذا محقق کوشیده تا مسائل مربوط به عقد هبه را درین رساله مورد بحث و بررسی قرار دهد که در نتیجه محقق از خلال بحث و تحقیق به این نتایج ذیل دست یافته است که میتوان به عنوان خلاصه تحقیق به موارد ذیل اشاره کرد :

۱ - ماهیت هبه: بخشیدن چیزی به کسی است به طور رایگان بدون عوض و گاهی به مقابل عوض نیز صورت میگیرد. که درین عقد سه طرف وجود دارد واهب، موهوب و موهوب له.

۲ - مشروعیت هبه: هبه یک عقد مشروع بوده که پیرامون آن در روشنی آیات ، احادیث و اجماع امت استلال شده است.

۳ - ارکان هبه: از منظر فقه اسلامی بادر نظر داشت اختلاف نظر، ازدید جمهور فقهاء ، ارکان هبه، عبارت از: واهب ، موهوب له، وصیغه مییاشد. و ازدید فقهای حنفی ، رکن هبه تنها ایجاب و قبول است.

۴ - شروط هبه: اهلیت تصرف را داشته باشد، مختار باشد، چیزی که قابل بیع قرار گیرد، برای کسیکه تملک آن درست باشد.

۵ - شروط واهب : واجد اهلیت بوده باشد، آزاد بودن، مالک موهوبه باشد.

۶ - موهوب له وجود حقیقی داشته باشد و واهلیت تملک را داشته باشد.

۷ - ایجاب و قبول: عبارت از آنچه که از متعاقدین صادر گردد که دلالت بر اظهار اراده باطنی آنها جهت انشای عقد نماید.

۸ - هبه عمری: آنست که واهب موهوب له را تامدت عمر و حیاتش هبه نماید.

۹ - حکم هبه عمری: به اتفاق همه فقهاء هبه عمری جائز بوده و برای معمر له تامدت زمان حیاتش ملک دائمی ثابت گردیده و بعد از وفات معمر له ، توسط ورثه به ارث برده میشود.

۱۰ - هب رقبی: هبه ای است که واهب موهوب له را گوید که موهوبه تا زمان حیاتم هبه برایت هبه شد پس اگر قبل از من مردی موهوبه برای خودم واگر من قبل از تو مردم موهوبه از تو و فرزندان تو باشد.

۱۱ - حکم هبه رقبی: گرچه در زمان جاهلیت هم میان مردم مروج بوده ولی بعدا دین مبین اسلام نیز بادر نظر داشت شرایطی جواز داده وبه مشروعیت آن حکم نموده است.

۱۰ - هبه معوض: آنکه واهب هنگام عقد با موهوب له شرط نموده که در عوض چیزی به وی میدهد و وی نیز به عوض را به طور رایگان به واهب بدهد.

۱۱ - هبه غیر معوض: آنکه واهب در زمان عقد هبه شرط پرداخت عوض بر موهوب له را ننموده باشد و موهوب له هم چیزی در عوض هبه برای واهب پرداخت نکرده باشد.

۱۲ - تعریف مرض: ازدید جمهور فقهاء، مرض موت عبارت از: مرض ترسناک و موخوفی که منجر به مرگ گردد.

۱۳ - هبه در مرض موت: هبه مریض مبتلا به مرض موت در حکم وصیت بوده است لذا میتواند از ثلث مال خویش هبه نماید.

۱۴ - قبض در هبه: قبض در هبه مانند قبض در بیع بوده و در صورت که موهوب له دارای اهلیت نباشد به قبض ولی ، وصی و مربی وی تمام میشود.

۱۵ - تعریف عذر: عذر عبارت از عارضی است که متضرر میگردد عاقد در صورت بقای عقد که جز فسخ راه دیگری وجود نداشته باشد.

۱۶ - عذر باعث رجوع: باعذری معقول واهب میتواند از هبه خویش رجوع کند.

۱۷ - رجوع در هبه: بادر نظر داشت اختلاف میان فقهاء، واهب میتواند بعد از قبض موهوبه ، رجوع نماید البته شرایطی خاصی در نظر گرفته شده است.

۱۸- آثار مرتبه بر رجوع: استرداد موهوبه، واهب مالک موهوبه میگردد، موهوبه بعد از رجوع نزد موهوب له امانت پنداشته میشود.

۱۹- موانع رجوع از دید فقهی: زیادت در موهوبه، مرگ واهب و موهوب له، عوض در برابر هبه، خروج از ملک موهوب له، زوجیت، قرابت، و هلاک شدن موهوبه.

۲۰- موانع رجوع از دید قانونی: پرداخت عوض، موجودیت صله رحم، رابطه زوجیت، زیادت متصله، خروج موهوبه از ملک موهوب له، موت یکی از طرفین، و هلاک شدن موهوبه.

۲۱- ویژه گی هبه: دارای ویژه گی منحصر به فرد خود بوده و بادر نظر داشت تعاریف که ارتباط به هبه در فقه اسلامی و قانون مدنی ارایه گردیده اوصاف ذیل به دست می آید: هبه عقد بوده، هبه عقد مجانی است، عقد تملیکی است، عقد عینی است.

۲۲- مسئولیت هامیان طرفین: در صورت که موهوب له عین موهوبه را تسلیم نشده باشد، واهب به تسلیمی آن مکلف میباشد، در صورت هبه ای معوض، که موهوبه به استحقاق برده شود واهب به اندازه همان عوض مسئولیت دارد.

حمید الله (حماس)

فهرست موضوعات

- اهداء : ۱
- سپاس‌گزاری : ۲
- خلاصه تحقیق : ۳
- مقدمه : ۱
- فصل اول : ماهیت هبه و مشروعیت آن : ۹**
- مبحث اول : تعریف هبه : ۹**
- مطلب اول : هبه در لغت : ۹
- مطلب دوم : تعریف هبه در اصطلاح فقهی و قانونی : ۱۰
- مطلب سوم : اصطلاحات مربوط به هبه : ۱۷
- مبحث دوم : دلایل مشروعیت هبه : ۱۹**
- مطلب اول : از قرآن کریم : ۲۰
- مطلب دوم : از سنت نبوی (صلی الله علیه وآله وسلم) : ۲۲
- مطلب سوم : دلیل از اجماع امت : ۲۵
- مطلب چهارم : حکم هبه : ۲۶
- مبحث سوم : ارکان هبه : ۲۸**
- مطلب اول : دیدگاه فقهاء پیرامون ارکان هبه : ۲۸
- مطلب دوم : صورت‌های ایجاب و قبول در هبه : ۳۰

- مطلب سوم : شروط صیغه ایجاب و قبول : ۳۳.....
- مطلب چهارم : شروط هبه : ۳۴.....
- مطلب پنجم : شروط واهب : ۳۴.....
- مطلب ششم : شروط موهوب له : ۳۷.....
- مطلب هفتم : شروط موهوبه : ۳۷.....
- مطلب هشتم : هبه در برابر عوض : ۴۴.....
- مطلب نهم : خواستگاری و هبه دوران نامزدی : ۴۴.....
- فصل دوم : انواع هبه : ۵۲.....**
- مبحث اول : تقسیم هبه : ۵۲.....**
- مطلب اول : تعریف هبه عمری : ۵۲.....
- مطلب دوم : حکم هبه عمری : ۵۴.....
- مطلب سوم : تعریف هبه رقبی : ۵۶.....
- مطلب چهارم : حکم هبه رقبی : ۵۷.....
- مطلب پنجم : هبه به شرط عوض : ۶۰.....
- مطلب ششم : شناخت فضولی : ۶۳.....
- مطلب هفتم : حکم هبه فضولی : ۶۵.....
- مبحث دوم : ویژه گی عقد هبه : ۶۶.....**
- مطلب اول : هبه عقدیست میان واهب و موهوب له : ۶۸.....

- مطلب دوم : هبه نوعی تصرف در مال است بدون عوض : ۷۰.....
- مطلب سوم : تعهدات و مسؤولیت های طرفین : ۷۲.....
- مطلب چهارم : تعهدات و مسؤولیت های موهوب له : ۷۴.....
- مطلب پنجم : هبه در مرض موت : ۷۷.....
- فصل سوم : آثار عقد هبه : ۸۳.....**
- مبحث اول : اثر هبه نسبت به واهب و موهوب له : ۷۷.....**
- مطلب اول : حقوق و وجایب موهوب له : ۸۳.....
- مطلب دوم : التزامات واهب : ۸۴.....
- مطلب سوم : قبض در هبه : ۸۹.....
- مطلب چهارم : شروط صحت قبض در هبه : ۹۲.....
- مطلب پنجم : اقسام قبض در هبه : ۹۸.....
- مطلب ششم : حکم قبض مال موهوبه : ۹۸.....
- فصل چهارم : ۱۰۱.....**
- مبحث اول : رجوع در هبه : ۱۰۱.....**
- مطلب اول : مفهوم رجوع و الفاظ مرتبط به آن : ۱۰۱.....
- مطلب دوم : الفاظ که مرتبط با رجوع است : ۱۰۲.....
- مطلب سوم : حکم رجوع در هبه : ۱۰۵.....
- مطلب چهارم : مشروعیت رجوع در هبه : ۱۱۷.....

- مطلب پنجم : مشروعیت رجوع از هبه از دیدگاه فقه : ۱۱۸.....
- مطلب ششم : مشروعیت رجوع از هبه از دیدگاه قانون مدنی : ۱۱۹.....
- مبحث دوم : عذر که باعث رجوع می شود :** ۱۲۰.....
- مطلب اول : تعریف عذر : ۱۲۰.....
- مطلب دوم : اعذر از دید قانون برای رجوع در هبه : ۱۲۲.....
- مطلب سوم : آثار مرتبه بر رجوع : ۱۲۴.....
- مطلب چهارم : شروط صحت رجوع : ۱۲۷.....
- مبحث سوم : موانع رجوع از هبه :** ۱۲۸.....
- مطلب اول : موانع رجوع از هبه از دیدگاه فقهاء : ۱۲۸.....
- مطلب دوم : موانع رجوع نزد فقهای مالکیه : ۱۳۳.....
- مطلب سوم : موانع رجوع نزد فقهای شافعیه : ۱۳۵.....
- مطلب چهارم : موانع رجوع نزد فقهای حنابله : ۱۳۶.....
- مطلب پنجم : موانع رجوع از هبه از دیدگاه قانون مدنی : ۱۳۸.....
- خاتمه : نتایج تحقیق و پیشنهادات:** ۱۴۵.....
- فهرست آیات قرآنکریم : ۱۴۶.....
- فهرست احادیث : ۱۴۷.....
- فهرست اعلام : ۱۴۹.....
- فهرست منابع و مراجع : ۱۵۱.....

خاتمه

نتایج تحقیق :

محقق درین رساله علمی و تحقیقی به دریافت یکعده نتایج موفق گردیده که آن هم قرار ذیل می باشد :

- ۱ - مشروعیت هبه در فقه وقانون با در نظر داشت شرایط موضوعه .
- ۲ - مشروعیت هبه حکمت و هدف خاص را دنبال می کند .
- ۳ - هبه دارای محاسن بوده ، مانند : خوش ساختن موهوب له و زدودن بخل از واهب .
- ۴ - در فقه اسلامی در باب هبه یکعده شروط را در جانب واهب ، مانند : واجد اهلیت بودن ، آزاد بودن ، هبه کننده مالک مال باشد . و در جانب موهوب له ، مانند : اهل تملک بودن ، وجود حقیقی داشتن ، و در جانب موهوبه ، مانند : موجود بودن موهوبه ، مملوک بودن موهوبه متقوم بودن موهوبه ، معلوم بودن آن و ... نظر گرفته شده است .
- ۵ - هبه دارای انواع بوده ، هبه عمری به اتفاق فقهاء جایز بوده و برای موهوب له تا زمان حیاتش ملک دائمی ثابت می گردد و بعد از وفات وی در ملک ورثه داخل می گردد.
- ۶ - هبه رقبی با در نظر داشت .
- ۶ - هبه فضولی صحیح بوده مگر موقوف به اذن صاحب مال است . توثیق مطلب به استناد اقوال فقهاء.
- ۷ - یکعده مسؤولیت ها راجع به واهب بوده ، مثل : تسلیمی عین موهوبه ، در صورت عدم تسلیمی ، واهب را مکلف شناخته می شود تا احکام تسلیمی مبیعه را مراعات کند.

۸ - هبه در مرض یض مبتلا به موت ، در حکم وصیت بوده می شود که از ثلث مال خویش هبه نماید ، و بیشتر از ثلث را موقوف به اجازه ورثه می باشد ، با استناد از حدیث واقوال فقهاء .

۹ - قبض در هبه سبب اتمام هبه می گردد و نیز نایب موهوب له هم می تواند قبض را انجام دهد .

۱۰ - در قبض نیز یک عده شروط در نظر گرفته شده است ، مثل : به اجازه واهب ، موهوبه مشغول نباشد ، اهلیت در قبض . وهم چنان حکم در قبض که همانا ثبوت ملک برای موهوب له می باشد .

۱۱ - مشروعیت رجوع از هبه ، با در نظر داشت دلایل از منظر فقه و موارد قانونی .

۱۲ - یکعده موارد بوده که مانع رجوع پنداشته می شود مثل : هلاک موهوبه ، خروج از ملک موهوبه ذی رحم و محرم و ... با استناد از اقوال فقهاء و مواد قانون مربوط به آن .

پیشنهادهات:

پس از نهایی شدن این رساله در روشنی نتایج بدست آمده ، احترامانه پیشنهادی دارم به وزارت محترم تحصیلات عالی کشور، تا در راستایی غنی سازی این موضوع چه در پوهنتون های دولتی و یا غیردولتی (شخصی) تلاش و توجه بیشتر و گام مثبت بردارد تا که توسط این عمل خیریه و ترویج امورات هبه ای، روح برادری ، همدردی و حس انسان دوستی و بشر دوستی تازه گردیده و از سوی دیگر سعادت سرمدی شامل حال شان گردد. وهمچنان از استان پوهنتون های میهن خویش آرزومندم که در رابطه به موضوع < هبه > مسائل را به صورت تحقیقی حسب توان خود ترمیم نمایند که در اثر این کار خوب مردم متمول کشور ما تشویق گردند.

وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد وعلی آلہ وأصحابه أجمعین.

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af